

San Pantzar. Larresoro, 1910

in *Ihauteria euskal literaturan*. Mozos Mujika, Iñaki, Egilea. Eusko Ikaskuntza, 1986. 160-162 or.

Jujea: Pantzar, hemen zira zure krima guzietz kondu errendatzeko. Jan-edanetan etsenplu gaixtoak eman dituzu, eta zu zirela kausa izan dira gutartean desodre infamiak. Baduzuia abokatik?

Pantzar: Ba, jaun jujea. Musde Ritou mintzatuko da ene alde.

Jujea: Musde Ritou, eman zite horren eskuinean. Prestatu bide duzu Pantzarten defentsa?

Ritou: Ba jauna. Jaz ere abokata nintzen okasione berean.

Jujea: Bueno! Orai usaian bezala, adi ditzagun zombait lekuko. Ea, Mari-Antoni, hurbil hunat. Zin egizu, eskua altxatuz, egia erranen duzula, egia osoa, eta egia hutsa, deus emendiorik gabe.

Mari-Antoni: Zin egiten dut! Horra!

Jujea: Zer pasatu da Ihauteria huntan?

Mari-Antoni: Izan dela jate, edate, hizkatze, panpatze, moxkor, konkorr, eta minkorr, makil-ukaldi, mihi-ukaldi, ukumil-ukaldi.

Jujea: Ta, ta, ta, ta, ta... Horiek oro... orotakoak dira... Xehetasunak behar ditugu: nork nun noiz zer egin duen.

Populua: Bai xehetasunak, xehetasunak!

Mari-Antoni: Xehetasunak nahi badituzte huna: Zubiburuko Mattin igandearatsean ikur-mahurka heldu zen, bere mintzo, boneta galdurik: bere etxea ez du ezagutu, hain zen edana; eta Madrillenean sartu da Mariluixa besarkatu nahiz, ustez-eta bere emaztea zuen...

Populua: Ho! Mihi gaixtoa! Salatari-malatarik! Ez dun hire aferak! Jaun jujea, ixilaraz zazu zalamandrana hori!

Jujea: Bueno! Mari-Antoni, baduzu aski erranik. Joanes Bordatoren aldi!... Bordato, egizu usaiako zina!

Bordato: Zin egiten dut. Horra!

Jujea: Zuk zer jakin duzu Ihauteria huntako aferez?

Bordato: Soberazko jan-edanik. Xixon-ek bildu du tripako min bat izagarria; Popol-ek gau bat pasatu arroila batean, uria, izan balitz ur zorta baten edateko irriskuan; igande aratsean Mari-Antoni, zaiak buru-gainerat bildurik zabilan gibel-aldea freskatu beharrez.

Mari-Antoni: Gezurra! Bordatok zer nahi pentsatuko du bertzen fama zikindu beharrez.

Populua: Egiak behar du bere bidea. Egia guztiak ez dira erraitekoak. Eskandala hutsa da auzi hau!

Jujea: Oixtion denak xehetasun galdez, orai xehetasunen beldur! Lekukotasunak utz ditzagun, eta mintza bedi prokuradorea.

Prokuradorea: Jaun-andereak, gauza den bezala erran behar dut. Eginbidez eta ofizioz Pantzar trixte hau kondena-raztekoa dut, nahiz lekukoek ez duten hitzik erran haren kontra. Funtserat-eta ez du biziki inporta...

Pantzar: Enetzat biziki inporta du... Ez nuke hil nahi!

Jujea: Zaude ixilik, Pantzar, utz-azu jaun prokuradorea bere lanari...

Prokuradorea: Erraiten nuen bada Pantzar hemen dugula, mozkor eta deboxa guzien petzero eta aitzineko. Harek pekatuko ditu lhauteria huntan guzian izan diren makur guziak. Ai gormandizaren ondorio ikaragarriak... Mariunek bildu du beheitikoa, Josepak, goitikoa, Jakes-ek gibelego zirrosa, Agostinek estomakako zauri bizia, Pedro-Marik itoia, Ixidrok albumina, Erramunek diabetea. Eritasunez bertzalde, tripa dela kausa, zonbat mokoka ez da sortu, zonbat lizunkeria, zonbat moltsa ez da tturindu, zonbat etxe erori... Gaitz horiek guziak Pantzar hunek behar ditu bere biziaz pagatu...

Jujea: Abokata mintza bedi.

Abokata: Bonus, Bona, Bonum... Gaitzak badu bere abantaila, ifrentzuak bere alde bezala. Pantzar triparen aitzinekoa balin bada, exkerrak merezi ditu eta ez laidoak eta akusamenduak. Tripa da jende guziak bizi-arazten dituen mekanika baliosa. Zer bilaka litazke ostatuak ez balitz jalerik ez edalerik? Arnoak ez balu mentarik zertako ginituzke mahasti-zainak? Arrainkiak ez balu arrakestarik, zertako arraintza? Xerrikiak, zikirokiak, idikiak ez balute tirarik, zertako ginituzke urdezain, artzain eta azinda-gorri altxatzaileak? Gisa berean jalerik ez balitz, ez ginuke baratze-zain beharrik. Ken ofizio horiek, suntsi litazke bertze gehienak: ahotz, ehaile, dendari, marexal, eta denak.

Jujeak: Jaun abokata, iduri du espres ahanzten ditutzula oixtian aipatu izan diren gaitzak!

Abokata: Ez zaizkit batere ahanzten, jaun jujea! Eritasunik ez baginu, lanik gabe litazke mediku eta botikarioak; ez baginu bekaturik apezak deusetako ez ginituzke; eta ez balitz behin ere deus makurrik gertatzen sobera gintazke mundu huntan abokat, prokuradore eta jujeak, salbu eta zure errespetua...

Populua: Egia handia!

Prokuradorea: Jaun abokata, ba ahal dakizu mahainak gerlak baino jende gehiago hiltzen duela. Gauza horrek ez zitu poxi bat artegatzen?

Abokata: Artegatzen? Ez den mendrenik! Heriotzerik ez balitz, zer egin lezakete hil-hobi egilek eta hil-kutxa egilek? Bainan hau litake txarrena: haurrak sortzearen bortxaz ez ginakikela mundu huntan nun koka, huts lagoza zerua eta... infernua.

**

Jujea: Gauzak ontsa pizaturik, Pantzar, hiltzerat kondenatzen dugu.

Pantzar: Oh!

Jujea: Abokatak erakutsi baitauzku zure merezimenduak, deliberatu dugu eginen dautzugula fagore handi bat...

Abokata: Esker mila, jaun jujea, Pantzar-en izenean.

Jujea: Ez da zeren... Beraz, Pantzar, zuhauk hauta, ala nahi duzun kordaz urkatua izan, ala armaz fusillatua. Bertzalde hil-eta nahiago ote duzu plazan erre zitzagun ala zubitik urerat bota?

Pantzar: Azken puntu huntaz erranen dautzut, jaun jujea, ez dudala behin ere ura biziki laket izan, ikuzteko baizik. Aldiz, hiltzeko maneraz, behar nuke, hautatzeko, epe poxi bat. Lepoa biziki kilika dut eta banago ez ote dudana korda latzegi kausituko. Aldiz beharriak izigarri minbera ditut; ez dakit buruko minik gabe jasaiten ahal dutanez armen arrabotsa.

Jujea: Hala beharrez, kotoin-kanika batzu emanen dauzkitzugu beharrietan...